

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΛΟΓΟΙ ΤΟΥ ΜΑΡΞ

του Maurice Blanchot

μετάφραση: Πενεύη Φουρλεμάδη

* Maurice Blanchot, *L'Amitié*, Gallimard: Paris, 1971, σ. 115-117. Η μετάφραση έγινε από την ιστοσελίδα «Espace contre ciment», <http://raumgegenzement.blogspot.de/2015/05/20/maurice-blanchot-les-trois-paroles-de-marx-1971/> Ευχαριστώ τον Άκη Γαβριηλίδη για τα σχόλια και τις μεταφραστικές του επισημάνσεις. Μια μεταφραστική επισήμανση: Στο πρωτότυπο ο Μπλανσό χρησιμοποιεί τη λέξη parole. Στη βάση της σωσσυριανής διάκρισης langage-langue-parole, το parole αναφέρεται στην (εξατομικευμένη) γλωσσική εφαρμογή, στη χρήση, στην πραγμάτωση του γλωσσικού συστήματος (langue), στη μορφή έκφρασης (για κάποιους, αντιστοιχεί στην έννοια της γλωσσικής τέλεσης του Τσόμσκι). Αν και το parole αντιστοιχεί στο speaking, στην αγγλική έκδοση του κειμένου (Stanford University Press, 1997) αποδόθηκε ως voices. Στα ελληνικά το parole μεταφράζεται κυρίως ως ομιλία, αλλά και γλωσσική συμπεριφορά, λέγειν και λόγος (που δεν πρέπει να συγχέεται με το raison ή το discours). Καθώς η ομιλία, αλλά και η γλωσσική συμπεριφορά ή το λέγειν, θα οδηγούσε πιθανώς σε παρεξηγήσεις, επιλέχθηκε η μετάφραση του parole ως λόγος.

Στον Μαρξ, και πάντα προερχόμενοι από τον Μαρξ, βλέπουμε να αποκτούν ισχύ και μορφή τρεις τύποι λόγου που και οι τρεις τους είναι απαραίτητοι, αλλά χωριστοί και περισσότερο από αντίθετοι: σαν να αντιπαράτιθενται. Η ανομοιότητα [le disparate] που τους συγκρατεί, υποδεικνύει μια πληθώρα απαιτήσεων στις οποίες, μετά τον Μαρξ, ο καθένας, ο οποίος μιλάει ή γράφει, δεν παραλείπει να νιώθει υποταγμένος, αλλιώς θα νιώθει ελλειμματικός σε όλα.

1. Ο πρώτος από αυτούς τους λόγους είναι άμεσος, αλλά μακροσκελής. Μιλώντας σε αυτόν, ο Μαρξ εμφανίζεται ως «συγγραφέας της σκέψης», με την έννοια ότι [ο λόγος αυτός] προκύπτει από την παράδοση, χρησιμοποιεί τον φιλοσοφικό Λόγο,¹ δέχεται βοήθεια από μεγάλους όρους που δανείστηκε ή όχι από τον Χέγκελ (δεν έχει σημασία) και αναπτύσσεται μέσα στο στοιχείο του στοχασμού. Μακροσκελής, εφόσον όλη η ιστορία του Λόγου επαναβεβαιώνεται σε αυτόν· αλλά άμεσος, με μια διπλή έννοια, διότι όχι μόνο έχει κάτι να πει, αλλά αυτό που λέει είναι μια απάντηση, εγγράφεται υπό μορφή απαντήσεων· οι απαντήσεις αυτές τυπικώς αποφασιστικές, δοσμένες ως έσχατες και έτσι όπως έχουν τεθεί από την ιστορία, μπορούν να πάρουν αξία αληθειας μόνο τη στιγμή που η ιστορία σταματά ή έρχεται σε ρήξη. Δίνοντας μια απάντηση – η αλλοτρίωση, το πρωτείο της ανάγκης, η ιστορία ως διαδικασία της υλικής πρακτικής, ο ολικός άνθρωπος – [αυτός ο λόγος] αφήνει, ωστόσο, απροσδιόριστα ή αναποφάσιστα τα ερωτήματα στα οποία απαντά: αναλό-

---

¹ Στο πρωτότυπο η ελληνική λέξη με λατινικά στοιχεία (σ.τ.μ.).

γως αν ο αναγνώστης τού σήμερα ή ο αναγνώστης τού χθες διατυπώνει διαφορετικά τι, κατ' αυτόν, πρέπει να τοποθετηθεί σε μια τέτοια απουσία ερώτησης – γεμίζοντας έτσι ένα κενό το οποίο όμως θα έπρεπε μάλλον να βαθαίνει όλο και περισσότερο –, αυτός ο λόγος του Μαρξ ερμηνεύεται μερικές φορές ως ανθρωπισμός, ακόμη και ιστορικισμός, ενίοτε ως αθεϊσμός, αντιανθρωπισμός, ακόμη και μηδενισμός.

2. Ο δεύτερος λόγος είναι πολιτικός: είναι σύντομος και άμεσος, παραπάνω από σύντομος και παραπάνω από άμεσος, επειδή βραχυκυκλώνει κάθε λόγο. Δεν φέρει πλέον κάποια σημασία, αλλά μια έκκληση, μια βία, μια απόφαση για ρήξη. Δεν λέει τίποτα αυστηρά μιλώντας, είναι ο επείγων χαρακτήρας αυτού που εξαγγέλλει, δεμένος με μια ανυπόμονη και πάντα υπερβολική απαίτηση, καθώς η υπερβολή είναι το μόνο μέτρο της: καλώντας έτσι στον αγώνα και ακόμα (κάτι που σπεύδουμε να ξεχάσουμε) αξιώνοντας τον «επαναστατικό τρόπο», προτείνοντας «τη διαρκή επανάσταση» και πάντα ορίζοντας την επανάσταση όχι σαν μια μακροπρόθεσμη αναγκαιότητα, αλλά ως επικείμενη, διότι είναι το χαρακτηριστικό της επανάστασης να μην τάσσει προθεσμία, αν ανοίγει και διασχίζει το χρόνο, προσφερόμενη προς βίωση ως απαίτηση πάντα παρούσα.²

3. Ο τρίτος λόγος είναι ο έμμεσος λόγος (επομένως ο πιο μακροσκελής) των επιστημονικών αναπτύξεων [discours]. Από αυτή την άποψη, ο Μαρξ τιμάται και αναγνωρίζεται από τους άλλους εκπροσώπους της γνώσης. Είναι επομένως άνθρωπος της επιστήμης, ανταποκρίνεται στην ηθική του λόγιου, δέχεται να υποβληθεί σε κάθε κριτική αναθεώρηση. Είναι εκείνος ο Μαρξ που υιοθετεί ως μότο το *de omnibus dubitandum*³ και δηλώνει: «αποκαλώ “κακεντρεχή” έναν άνθρωπο που επιδιώκει να προσαρμόσει την επιστήμη σε ενδιαφέροντα που είναι ξένα και εξωτερικά». Ωστόσο, *Το Κεφάλαιο* είναι ένα έργο ουσιωδώς ανατρεπτικό. Όχι τόσο επειδή θα οδηγούσε, διά μέσου της επιστημονικής αντικειμενικότητας, στην αναγκαία συνέπεια της επανάστασης, όσο επειδή εμπεριέχει, χωρίς να το πολυδιατυπώνει, έναν τρόπο θεωρητικής σκέψης που ανατρέπει την ίδια την ιδέα της επιστήμης. Ούτε η επιστήμη, ούτε και η σκέψη βγαίνουν αλώβητες από το έργο του Μαρξ, και αυτό πρέπει να ληφθεί με την πιο ισχυρή έννοια, στον βαθμό που η επιστήμη ορίζεται σε αυτό ως ριζικός μετασχηματισμός του εαυτού της, θεωρία μιας μετάλλαξης που διακυβεύεται πάντα στην πρακτική, ενώ επίσης, στην πρακτική αυτή, η μετάλλαξη είναι πάντα θεωρητική.

Ας μην αναπτύξουμε περαιτέρω αυτές τις παρατηρήσεις. Το παράδειγμα του Μαρξ μας βοηθάει να καταλάβουμε ότι ο λόγος της γραφής, λόγος αδιάκοπης αμφισβήτησης, πρέπει να αναπτύσσεται συνεχώς και να διασπάται σε

² Αυτό ήταν εμφανές και με έντονο τρόπο τον Μάη του '68.

³ Να αμφιβάλλεις για τα πάντα (σ.τ.μ.).

πολλαπλές μορφές. Ο κομμουνιστικός λόγος είναι πάντα την ίδια στιγμή σιωπηρός και βίαιος, πολιτικός και λόγιος, άμεσος, έμμεσος, ολικός και αποσπασματικός, μακροσκελής και σχεδόν στιγμιαίος. Ο Μαρξ δεν ζει άνετα με αυτήν την πληθώρα γλωσσών που πάντα συγκρούονται και εξαρθρώνονται σε αυτόν. Ακόμα κι αν αυτές οι γλώσσες μοιάζουν να συγκλίνουν στον ίδιο σκοπό, δεν μπορούν να μεταφραστούν ξανά η μια στην άλλη, και η ετερογένειά τους, το χάσμα ή η απόσταση που τις αποκεντρώνει, τις καθιστά μη σύγχρονες και τέτοιες που, καθώς παράγουν ένα ακατανίκητο αποτέλεσμα παραμόρφωσης, αναγκάζουν όσους θέλουν να στηρίξουν την ανάγνωση (την πρακτική) αυτών των γλωσσών να υποβάλλονται σε μια αδιάκοπη επανεπεξεργασία.

*

Η λέξη «επιστήμη» γίνεται πάλι μια λέξη κλειδί. Ας το παραδεχτούμε. Αλλά ας θυμηθούμε ότι εάν υπάρχουν επιστήμες, δεν υπάρχει ακόμα επιστήμη, γιατί η επιστημονικότητα της επιστήμης παραμένει πάντα εξαρτημένη από την ιδεολογία, μια ιδεολογία την οποία καμία επιμέρους επιστήμη, έστω και ανθρώπινη, δεν μπορεί να καθυποτάξει, κι από την άλλη, ας θυμηθούμε ότι κανένας συγγραφέας, ακόμα και μαρξιστής, δεν θα μπορούσε να βασιστεί στη γραφή όπως σε μια γνώση, γιατί η λογοτεχνία (η αξίωση της γραφής, όταν αναλαμβάνει όλες τις δυνάμεις και τις μορφές διάλυσης, μεταμόρφωσης) δεν γίνεται επιστήμη παρά μόνο μέσω της ίδιας κίνησης που οδηγεί την επιστήμη να γίνει με τη σειρά της λογοτεχνία, εγγεγραμμένη ομιλία, που πέφτει όπως πάντα στο «ανόητο παιχνίδι της γραφής».